

DR. IV. LAH:

Ko je bil „tatiček Masaryk“ še mlad.

(Ob jubileju velikega Slovana.)

vedno vodi skrivna roka usode velike može po poti življenja, da pridejo do svojega cilja. To se posebno vidi pri predsedniku naše bratske češkoslovaške republike, kate-rega 80 letnico bo praznoval ves slovanski svet dne 7. marca t. l. Masaryk je eden največjih mož današnje dobe. Spoštovan kot učenjak, mislec, državnik in vladar. In kako je prišel do te visoke časti?

Ko so ga ob 60letnici prosili njegovi učenci (takrat je bil profesor na praški univerzi), naj jim kaj pove iz svojih mladih let, je rekel:

Rastel sem med ubožnim slovaškim narodom na cesarskih posestvih, kjer so bili sami podložniki — ne spominjam se, da bi bil sam sebi kdaj zaupal, kaj hočem postati. Vzrastel sem v taki stiski, da se je samo po sebi razumelo, da bom prav tak podložnik kakor je bil moj oče in drugi; zato nisem imel v svojih otroških letih nikoli načrtov, da postanem to ali to. Šele pri neki skušnji (na koncu šolskega leta, kakor je bila takrat navada) — bilo je to v Čejkovicah — je pripomnil gospod dekan, morebiti iz takšne dobrosrčnosti, kakor jo imajo gospodje dekani, da »kaže ta fant zanimanje za vsakovrstne stvari,« naj bi me torej dali starši na realko, da bi postal morda učitelj. Niti njemu ni prišlo na misel, da bi lahko postal duhovnik — to je bil cilj bolj bogatih kmetiških sinov. Torej učitelj. Da bi me to bilo veselilo, ne morem reči, kar sem videl, kaj je bilo učiteljevanje v teh časih. Sicer pa...

Dali so me učiti rokodelstva. Bil sem najprej nekak ključavničar; na firmi je bilo zapisano: Kunstschlösserei. Moja mati me je pripeljala na Dunaj k neki gospodi, kjer je nekoč sama služila. Ta gospod se je imenoval Malý, toda na Dunaju in v Hodoninu smo mu rekli: Herr von Mahly (gospod pl. Mahly). Ta gospod je zvedel, da sem bil že na realki. Ali znam risati? Da. Tako sem postal ključavničar. Imel sem s seboj knjige, ki so mi ostale iz realke. Zelo sem bil sam. Moral sem delati podkvice, morebiti za slovaške črevlje, in to me ni posebno veselilo. Tako je prešel teden za tednom. Potem se mi je zgodilo — bilo nas je v eni sobi cela kopica dečkov — da so mi iz kovčega jemali knjige. Najbolj me je užalostilo, ko so mi prodali atlas, na katerem sem zelo rad potoval. To je bilo moje največje veselje. Ko so mi knjige izginile, se nisem več mogel videti v tej družbi; pospravil sem svoje stvari in odšel domov. —

Potem sem postal kovač, in kovaštvo — to moram reči — me je veselilo — mnogo bolj nego to, kar sem dotlej delal. Bili smo se dogovorili, da bom v dveh letih izučen, posebno da bom znal podkve delati in konje podkovati, da bi iz mene postal nekak padar. Vse je torej kazalo, da bom »ranocelnik«. Domenili smo se, da mi ne bo treba opravljati drugih del, kakor je to navada na kmetih (da porabijo vajence za domače posle). Ti se uče navadno štiri leta, a prvo leto, kakor se pravi, niti delavnice ne vidijo. Bil sem član družine. Takoj sem se lotil dela z velikim veseljem in — šlo je.

Spominjam se, da sem nekega jutra nosil iz vodnjaka vodo v kovačnico. Tu sem srečal učitelja, ki me je učil na realki v Hustopeči igrati na klavir. Pogledal me je. Jaz sem ga dobro poznal in videl sem, da ga je nekaj presenetilo: bil sem pač kovaški vajenec, ves črn, z vedri vode v rokah. Ko sem opoldne prišel domov na obed, sem opazil, da se je moralo nekaj zgoditi. Rekli so mi, da jim je gospod profesor Ludvik očital, češ, da so me dali učiti

rokodelstva, ko bi vendar moral postati učitelj. Očitek je uspel, ker je moja mati — Bog ji daj nebesa — hotela napraviti iz mene vedno kaj več nego jaz sam. Tako sem prišel v Čejkovice... Novi posel me je zanimal, doživel sem v njem vsakovrstne dogodke. Ko sem hodil na pogrebe in sem moral pri latinskih molitvah odgovarjati, se mi je — kot bivšemu realcu — pogosto dogodilo, da sem besede slabo izgovarjal, in vedno me je gospod kaplan opozarjal: »To ste zopet slabo izrekli«. Jezilo me je, da ne znam latinski in da tako packam. Kadar sem čital knjige, v katerih so bili latinski citati, sem bil vedno nejevoljen. Hotel sem se torej naučiti latinsko samo zato, da bi razumel besede pri pogrebu in v cerkvi ter posamezne izreke v knjigah. To je bilo čudno učenje. Dobil sem nekje nekaj star besednjak, kakršne so imeli na Slovaškem v tedanjem Požunu (danes Bratislava) v štirih jezikih. Učil sem se besede, kakor so ravno prišle na vrsto, vse

križem; včasih sem prišel v župnišče in tam so mi kdaj kako besedo pojasnili. O zvezi besed še nisem imel ni pojma, vkljub temu smo prav kmalu govorili latinsko. Ko sem znal že precej latinskih besed, je nekdo prišel na misel — menda je bil to naš župnik — da bi mogel napraviti izpit na gimnaziji. Odšel sem v Stražnico, napravil sem izpit itd. Hotel sem iti naprej, hotel sem delati, to vem, toda ne da bi bil vedel, kaj naj postanem.

Nekakšen bolj jasen načrt se je začel razvijati pred menoj šele, ko sem prišel na Dunaj, na koncu gimnazije. Hotel sem postati diplomat (državnik). To je bil moj prvi ideal. Vpisal sem se na Orientalno akademijo. Tam smo se učili stare arabsščine. Učil jo je pravi Arabec, z brkovim peresom smo pisali arabsko. Pripomniti moram, da niti ene črke iz tega časa več ne znam. Napravil sem izpite iz jezikov — toda službe nisem mogel dobiti nikjer. Tako je moj ideal padel v vodo.

Na to je prišla matura in za njo doktorat. Postal sem docent na univerzi in profesor, a preden se je to zgodilo, vem, da sem premišljal o tem, kako bi bilo, ko bi šel v Ameriko. Imel sem načrt in precej dolgo sem o tem razmišljal, da bomo tam pekli češke kolače in buhte. In bil bi morebiti res to tudi storil; dela me ni bilo sram in tudi tega ne, da bi bil boljši pek.

Postal sem torej učitelj, vzgojitelj. Kako sem opravljal ta posel? Dobro? Slabo? Ljudje se uče tudi iz napak, človek se v šoli in drugod ne uči samo tega, kar hoče podati učitelj, ampak človek vpliva tudi s tem, česar noče podati in česar niti ne ve... Skratka: jaz si nisem nikoli »glave belil«, kaj in kako naj postanem to ali ono, ampak to načelo sem imel od mladih let, da človek, ki hoče delati, vedno ve, kako, kam in kod...»

In tako se je tudi zgodilo. Prezident Masaryk je bil vedno vzor pridnosti in delavnosti. Ne puši niti ne pije opojnih pijač, vstaja ob petih zjutraj, nato jezdni na konju na izprehod. Ohranil si je duševno in telesno svežost. Iz malega kovaškega dečka se je povzpел do učenjaka, iz učenjaka je postal vzgojitelj mladine in voditelj naroda; ob času svetovne vojne je prepotoval ves svet, da je postal — osvoboditelj domovine.

Ostal je vedno naraven in preprost, zvest sin svojega rodu, zato je tako priljubljen povsod in tudi »Zvončkarji« ga ob 80letnici pozdravljamo kot velikega ljubitelja in prijatelja mladine.